

Consell
de l'Audiovisual
de Catalunya

Informe IST 2/2009 de l'Àrea de Continguts sobre la presència de la immigració en la informació. Gener-març de 2009.

Valoració del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (aprovada en sessió de 10 de desembre 2009)

El procés recent d'incorporació de població estrangera a Catalunya ha estat ràpid i intens. Efectivament, en pocs anys, el nombre de persones immigrades estrangeres s'ha incrementat notablement (97.783 persones l'any 1996, un 2% del total de la població; 1.103.790 l'any 2008, un 15%), i bona part d'aquesta població s'està arrelant al país, com ho mostra el fet que, actualment, un de cada tres naixements són de progenitors estrangers. La societat catalana és avui més diversa que fa uns anys, i ho seguirà essent. Els mitjans de comunicació reflecteixen de forma insuficient aquesta realitat, la qual és un element important per a la integració i la cohesió social.

L'informe analitza els teleinformatius emesos per TV3, el 3/24, TVE a Catalunya, 8tv, Barcelona TV i Canal Català Barcelona, entre l'1 de gener i el 30 de març del 2009. Cal destacar que la mostra es basa en un volum considerable de dades (gairebé 12.000 inserts que corresponen a més de 462 hores d'emissió), que no tan sols recullen les aparicions en les notícies, sinó també el temps de paraula.

Des del punt de vista metodològic, cal advertir: a) que el temps que integra la mostra de cada prestador és divers, ja que va des de les 195 hores visionades de TV3 fins a les 36 hores de Canal Català Barcelona; b) que no han estat desglossades les notícies del bloc esportiu, i c) que qui apareix a la informació ha estat considerat persona immigrada (és a dir, persona que es trasllada a viure a un altre país, diferent del seu país de residència habitual, per residir-hi, com a mínim, per un període d'un any), quan en el teleinformatiu se li atorgava aquesta consideració, quan se n'ha pogut documentar l'origen i quan el contingut de la informació ho indicava inequívocament.

De les dades de l'informe, se n'extreu el següent:

- 1) Presència escassa de les persones immigrades en els informatius. Tenen un 2,8% del temps de paraula, per sota de la seva presència real en la societat catalana, que se situa en un 15%. Les dones immigrades obtenen menys de la meitat del temps de paraula que els homes immigrants (un 30,7% i un 69,3%, respectivament), però, en canvi, la seva presència relativa respecte al conjunt de persones immigrades (un 30,7%) és superior a la que tenen les dones no immigrades (un 24,3%) respecte al seu univers. Cal afegir, a més, que les intervencions de les persones immigrades presenten més dispersió (1,8 inserts per persona) que les de les persones no immigrades (2,9 inserts per persona).
- 2) Els ítems informatius i el grau de visibilitat de determinats col·lectius condicionen el pes de la procedència geogràfica que apareix en les informacions. Així, per exemple, l'agressió de caire racista en un partit de futbol o les detencions al barri del Raval, entre altres notícies, fan que el temps de paraula de les persones procedents de l'Amèrica Llatina (un 37,0%) i, sobretot, les de l'Àsia (excepte la Xina) (un 27,5%) estigui per sobre de la seva presència en el conjunt de la població estrangera (un 35,1% i un 5,6%, respectivament). En canvi, les persones procedents del Magrib i del nord de l'Àfrica, que constitueixen una part important de la població estrangera a Catalunya (un 20%), tenen una escassa visibilitat informativa (un 8,6% del temps de paraula).
- 3) Àmbits temàtics diferenciats respecte a la població no immigrada. El temps de paraula de les persones immigrades es concentra, en primer lloc, en la categoria *Societat* (un 25,6%); en canvi, les persones no immigrades tenen la màxima presència en les notícies de *Crònica*

política (un 24,2%). És una expressió de l'accés diferencial a la dinàmica política i institucional, on la població immigrada pràcticament no hi té presència, ni els mitjans en recullen l'opinió. És significatiu, per exemple, que en dues de les principals notícies del trimestre analitzat que versen sobre política interna (les eleccions autonòmiques al País Basc i Galícia, i el finançament autonòmic) no hi hagi cap intervenció de persones immigrades. En les notícies sobre el conflicte entre Israel i Palestina, en canvi, les persones immigrades tenen el 20,6% del temps de paraula total. De fet, els únics ítems en què el temps de paraula de les persones estrangeres supera el de les que no ho són corresponen a *Societat* (un 25,6% vs. un 15,9%), *Conflictes socials* (9,3% vs. 5,4%) i *Crònica internacional* (7,6% vs. 1,4%).

- 4) Poca diversitat de rols i de poc prestigi. El 80% del temps de paraula de les persones immigrades es concentra en tres agrupacions d'actors: les categories *Altres* (49,1%), *Món associatiu* (16,5%) i *Actors econòmics* (14%). És una distribució que contrasta fortament amb la de les persones no immigrades, que concentren el màxim temps de paraula en agrupacions com ara *Actors polítics* (46%) i només un 12,7% correspon a la categoria *Altres*. Les persones immigrades es vinculen, doncs, majoritàriament a una categoria residual, que recull els actors ocasionals o testimonials de les notícies i, per tant, amb presència secundària o poc rellevant. En el discurs informatiu, a més, moltes persones immigrades apareixen desenvolupant un *rol personal* (31,4%), cosa que s'accentua especialment en el cas de les dones (40,1% del temps de paraula davant del 27,5% dels homes).
- 5) Més presència com a problema o com a víctimes. Efectivament, si ens referim a les notícies que tracten específicament temes relacionats amb la immigració, pràcticament la meitat (un 49,7% del temps de notícia) són de l'àmbit policial-judicial i, dins d'aquest àmbit, les quatre

categories amb més temps de notícia són: *agressions racistes* (17,2%), *terrorisme internacional a l'Estat espanyol* (15,1%), *activitat delictiva contra immigrants* (8,5%) i *activitat delictiva exercida per persones immigrades* (8,4%). Cal assenyalar que aquesta classe de notícies encara apareixen en major proporció (un 63,6%) en els blocs de titulars i/o resum. I és remarcable que sigui justament en aquest mateix àmbit, el policial-judicial, on es tendeixi a fer molt més explícita l'àrea de procedència de les persones immigrades (en altres tipus d'informacions es fan mencions de tipus més genèric, sense distingir-ne l'origen). Tot plegat dóna com a resultat un sobredimensionament dels vessants conflictius de la immigració, una certa espectacularització de les notícies i un etiquetatge de les persones pel seu lloc d'origen.

- 6) Subjectes de la notícia més que protagonistes. És significatiu que els actors que intervenen majoritàriament en notícies relacionades amb la immigració siguin persones no immigrades (69,3%), de manera que les persones immigrades són més subjectes de les informacions que protagonistes. Les notícies relacionades amb el traspàs de les autoritzacions de treball a la Generalitat de Catalunya, la celebració del Dia Internacional contra el Racisme i la Xenofòbia organitzada per SOS Racisme, les detencions a Espanya relacionades amb el terrorisme internacional, o el judici al jove que va agredir una noia de 16 anys als Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya, per exemple, no compten pràcticament amb cap intervenció de persones immigrades.
- 7) Desequilibris reproduïts. Els dèficits que mostren les dades de l'informe respecte a la presència de la immigració en els informatius es relacionen amb l'existència de desequilibris en la societat, amb la posició desfavorable de moltes persones immigrades i amb la manca

de poder i de prestigi de moltes de les seves activitats que els mitjans reflecteixen. Les limitacions per accedir a la participació política, per exemple, es reflecteixen en les notícies.

- 8) Cal subratllar que les informacions relacionades amb la immigració han evolucionat cap a una visió més complexa del fenomen migratori si ho comparem amb les dades disponibles de l'any 2005, tot i algunes prevencions metodològiques respecte d'aquesta qüestió.¹ Les persones immigrades apareixen tant com a víctimes de fets delictius (25,7%), com com a autores (23,5%), amb unes proporcions equivalents a les de la població autòctona. Si es comparen aquestes proporcions amb les de l'any 2005, es comprova la diferència existent, ja que el temps de notícia dedicat a les persones autores de fets delictius (18,7%) distava molt del de les notícies en què les persones immigrades apareixien com a víctimes (3,1%). A més, s'ha reduït (en 13 punts) la proporció de notícies sobre les arribades de les persones immigrades; hi ha hagut més atenció informativa respecte d'activitats legislatives (5%) o respecte d'iniciatives públiques per a la integració (4%) i han aparegut nous temes, com ara el reagrupament familiar (1,9%) o el dret de vot (1,9%).
- 9) Però l'informe mostra també que els mitjans de comunicació reflecteixen de forma insuficient les aportacions de les persones immigrades, tant per l'escassa visibilitat que tenen en els informatius com pel seu predomini en notícies amb connotacions negatives. Les persones immigrades estan representades com a "altres" en unes notícies que són per a "nosaltres". No s'ha aconseguit, doncs, una representació normalitzada de les persones immigrades com a part

¹ La prevenció metodològica rau en què l'informe actual només és d'un trimestre i, en canvi, les dades del 2005 abasten més d'un any i, per tant, inclouen els mesos d'estiu, en què hi ha més informació sobre l'arribada d'immigrants. D'altra banda, els fets que marquen els ítems sobre agressions racistes poden contribuir a desviar els resultats.

integrant de la societat catalana (des del vessant econòmic, social, polític i cultural).

En aquest context, el Consell vol recordar la vigència de les *Recomanacions sobre el tractament informatiu de la immigració*, d'abril de 2002, adreçades a fomentar l'autoregulació, i del manual *Eines per a la diversitat*, editat per la Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual, adreçat als professionals de la comunicació audiovisual.

Pel que fa a les recomanacions de referència, convé recordar que les autoritats han d'adoptar com a prioritari l'objectiu de proporcionar informacions precises, detallades i provades als mitjans de comunicació, i que aquestes informacions han d'evitar l'espectacularització o la dramatització innecessària de les situacions, han de procurar no incitar a la simplificació, a la presumpció condemnatòria o a l'activació de prejudicis de naturalesa xenòfoba o discriminatòria.

Quant als mitjans de comunicació, aquestes recomanacions insisteixen en la necessitat d'evitar els desplegaments desproporcionats i en el fet que l'espectacularització artificial d'esdeveniments acostuma a fomentar les visions tòpiques i simplificadores. De manera complementària, convé sovint prescindir també d'aquells elements anecdòtics, rutinaris o superflus que no incorporen informació significativa i, en canvi, cal reforçar la reflexió experta que faciliti la comprensió de les raons profundes d'allò que s'esdevé.

D'altra banda, i en relació directa amb una de les conclusions de l'informe, les recomanacions aconsellen que, en el tractament informatiu de la immigració, és imprescindible comptar amb les persones immigrades com a font informativa per tal de completar el recurs a altres fonts habituals lligades generalment a l'àmbit policial o judicial. El principi de la contrastació, la relativització i la diversificació de les fonts inclou també les fonts oficials.

Finalment, el Consell convida els mitjans audiovisuals i els professionals que hi treballen a extremar la cura en el compliment dels codis deontològics i les recomanacions sobre la immigració davant dels riscos de l'espectacularització de la informació i el culte de l'emoció que sovint colonitzen transversalment tots els formats. La millora de la qualitat de la informació en el tractament del fet migratori facilita la reflexió de la ciutadania i contribueix a desfer estereotips.

Aquesta reflexió té un relleu especial en els moments de crisi socioeconòmica com l'actual, quan es reactiven les pors i els tics atàvics, que poden accentuar els estereotips, les amalgames i les derives xenòfobes.

La tasca del Consell en la promoció dels pluralismes, que es concreta ara en l'elaboració d'aquest informe trimestral sobre la presència de la immigració en la informació, no és una tasca *per se*, sinó un instrument per fomentar, des del camp de la comunicació audiovisual, la cohesió social, la integració, la coneixença de l'altre, el diàleg i el respecte mutu. La Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual treballa en aquesta mateixa direcció.